

ЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

EFFECTIVE TECHNOLOGIES OF TEACHING FOREIGN LITERATURE

Сучасна освіта вимагає використання в школі нових сучасних технологій. Завдання сучасної школи полягає не лише в наданні учням певного обсягу знань, а й в розвитку умінь навчатися протягом життя, самостійно знаходити інформацію, аналізувати її, застосовувати набуті знання на практиці, бути конкурентоспроможними, креативними. Проектна діяльність саме й розрахована на вільний вибір теми й особисті інтереси конкретного учня, на самостійну творчу роботу (індивідуальну, парну чи групову). Вона передбачає використання вчителем різноманітних технологій, спрямованих на розвиток основних компетенцій, і полягає в постійній взаємодії вчителя та учнів, причому вчитель у такому процесі є координатором, консультантом, радником. Кожен з учасників несе відповідальність за навчально-проектний результат. Це відповідає програмним вимогам навчання зарубіжної літератури.

Проектна технологія на уроках зарубіжної літератури надає вчителю безмежні можливості для виконання навчальних завдань і розвитку творчих здібностей учнів. Робота з використанням проектних технологій заохочує учнів до вивчення творів зарубіжної літератури, вчить оперувати набутими вміннями й навичками в процесі читання художніх текстів різних жанрів, розвиває уміння визначати в прочитаному творі тему, основні проблеми, передавати сюжет, відтворювати елементи композиції, розрізняти жанри, створювати характеристики. Основною метою застосування проектних технологій на уроках зарубіжної літератури є розвиток основних компетенцій: пізнавальних навичок учнів, уміння орієнтуватися в різних джерелах інформації, застосовувати на практиці отримані знання, виділяти проблеми й визначати шляхи їхнього розв'язання, планувати, прогнозувати, аналізувати, зіставляти, оцінювати, робити висновки, виробляти особисту думку, презентувати результати проектної діяльності. Проектна технологія сприяє вихованню толерантності й комунікативності, адже передбачає роботу в групах, у парах, вимагає співробітництва учнів різного віку. Таким чином, метод проектів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку дитини в процесі організації творчої діяльності.

Ключові слова: метод, прийом, проектна діяльність, проектні технології, технології навчання.

Modern education requires applying new modern technologies at school. The task of a modern school is not only to provide students with a certain amount of knowledge, but also to develop skills to learn throughout life, independently find information, analyze it, apply the acquired knowledge in practice, be competitive and creative. Project activity is designed to ensure free choice of topic and student's personal interests, independent creative work (individual, pair or group). It involves the use of various technologies by the teacher aimed at developing basic competencies and includes a constant interaction between a teacher and his or her students, and the teacher in this process is supposed to be a coordinator, a consultant, or an advisor. Each participant is responsible for the learning and project result. This meets the program requirements for teaching foreign literature.

Project technology at the lessons of foreign literature provides the teacher with endless opportunities for learning tasks and developing students' creative abilities. Working with project technologies encourages students to study works of foreign literature, teaches to operate the acquired skills and abilities while reading literary texts of various genres, develops the ability to identify the theme, main problems, convey the plot, reproduce composition elements, distinguish genres, create characteristics. The main purpose for applying project technologies at the lessons of foreign literature is the development of basic competencies: students' cognitive skills, ability to orient themselves within the different information sources, apply knowledge, identify problems and their solutions, plan, predict, analyze, compare, evaluate, conclude, develop personal opinion, present the results of project activities. Project technology contributes to developing tolerance and communication skills, because it involves working in groups and in pairs, requires the cooperation of students of all ages. Thus, the project-based learning is a modern pedagogical technology which creates conditions for the comprehensive development of the child while organizing creative activities.

Key words: method, technique, project activity, project technologies, teaching and learning technologies.

УДК 371.315:821(4)09
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/24-2.12>

Степаненко О.К.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарної освіти
КЗВО «Дніпровська академія
неперервної освіти» Дніпропетровської
обласної ради

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сучасна освіта вимагає використання в школі нових сучасних технологій. Завдання сучасної школи полягає не лише в наданні учням певного обсягу знань, а й в розвитку умінь навчатися протягом життя, самостійно знаходити інформацію, аналізувати її, застосовувати набуті знання на практиці, бути конкурентоспроможними, креативними. Проектна діяльність саме й розрахована на вільний вибір теми й особисті інтереси конкретного учня, на самостійну творчу роботу (індивідуальну, парну чи групову) й передбачає використання

вчителем різноманітних технологій, спрямованих на розвиток основних компетенцій [6, с. 7–8].

Проектна технологія на уроках зарубіжної літератури надає вчителю безмежні можливості для виконання навчальних завдань і розвитку творчих здібностей учнів. Проектна діяльність полягає в постійній взаємодії вчителя та учнів, причому вчитель у такому процесі є координатором, консультантом, радником. Кожен з учасників несе відповідальність за навчально-проектний результат [5, с. 7]. Це відповідає програмним вимогам зарубіжної літератури.

Робота над проєктними технологіями заохочує учнів до вивчення творів зарубіжної літератури, вчить оперувати набутими вміннями й навичками в процесі читання художніх текстів різних жанрів, розвиває уміння визначати в прочитаному творі тему, основні проблеми, передавати сюжет, відтворювати елементи композиції, розрізнати жанри, створювати характеристики.

В основі проєктної технології на уроках зарубіжної літератури лежить розвиток основних компетенцій: пізнавальних навичок учнів, уміння орієнтуватися в різних джерелах інформації, застосовувати на практиці отримані знання, виділяти проблеми й визначати шляхи їхнього розв'язання, планувати, прогнозувати, аналізувати, зіставляти, оцінювати, робити висновки, виробляти особисту думку, презентувати результати проєктної діяльності [2, с. 13–15]. Проєктна технологія сприяє вихованню толерантності й комунікативності, адже передбачає роботу в групах, у парах, вимагає співробітництва учнів різного віку. Таким чином, метод проєктів є сучасною педагогічною технологією, використання якої створює умови для всебічного розвитку дитини в процесі організації творчої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Метод проєктів відомий у світовій педагогіці з кінця XIX – початку XX століття як метод проблем. Він пов'язувався з ідеями гуманістичного спрямування у філософії та освіті, розробленими американським філософом і педагогом Дж. Дьюї, а також його учнем В. Х. Кілпатріком. У 1910-ті роки американський професор Коллінгс першим у світі запропонував класифікацію навчальних проєктів [1].

Науковці О. Пехота, А. Кіктенко, О. Любарська [8] використовують поняття «навчальне проєктування», «проєктна технологія», «метод проєктів». На думку дидактів, у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу має вияв технологія проєктування, що «передбачає розв'язання учнем або групою учнів якої-небудь проблеми, яка окреслює, з одного боку, використання різноманітних методів, засобів навчання, а з другого – інтегрування знань, умінь із різних галузей науки, техніки, творчості» [8, с. 150].

Науковець А. Цимбалару [9] наголошує, що в педагогічній науці виокремлюють три напрями тлумачення терміна «проєкт»: «По-перше, як попередній, приблизний текст повного документа (проєкт програми тощо). По-друге, під проєктом розуміють певну акцію, сукупність заходів, що мають спільну програму, передбачають цілеспрямовану діяльність, організаційну форму тощо (видавничий проєкт, телевізійний проєкт). По-третє, проєкт визначають як завершений цикл продуктивної діяльності (колективної, групової, індивідуальної тощо), як форму побудови спільної цілеспрямованої діяльності людей» [9, с. 6].

І. Єрмаков вважає, що важливим сутнісним показником в умовах проєктної навчальної діяльності є докорінна зміна у відносинах «учитель – учень», а саме: учень визначає мету діяльності – учитель допомагає йому в цьому; учень відкриває нові знання – учитель рекомендує джерела знань; учень експериментує – учитель розкриває можливі форми й методи експерименту, допомагає організувати пізнавально-практичну продуктивну діяльність; учень обирає – учитель сприяє прогнозуванню результату вибору; учень активний – учитель створює умови для розвитку активності; учень – суб'єкт навчання, учитель – партнер; учень відповідає за результати своєї діяльності – учитель допомагає оцінити отримані результати й виявити способи вдосконалення діяльності [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У роботі викладено питання про впровадження проєктної технології на уроках зарубіжної літератури як важливого засобу для духовного саморозвитку, самореалізації та самоутвердження школяра, формування критичного мислення, що є основним у вихованні соціально активної особистості, здатної творчо засвоювати знання та використовувати їх на практиці, особистості, від якої залежить майбутнє нашої держави.

Мета статті – визначити специфічні особливості проєктної технології як інноваційного засобу сучасної освіти, проаналізувати основні атрибути проєкту як неформального методу розв'язання будь-якої проблеми; спроєктувати всі переваги застосування проєктних технологій на уроках зарубіжної літератури, які лише розширюють спектр навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. У сучасному розумінні слово «проєкт» означає намір, який буде здійснено в майбутньому й передбачає сукупність певних дій, документів, текстів, створення різного роду теоретичного чи практичного продукту. Це особливий тип інтелектуальної діяльності учнів, що активізує їхнє мислення, увагу, пам'ять, мовлення, волю, міжособистісне спілкування; вимагає широкого використання на уроках індивідуальної, парної та групової організації навчальної діяльності учнів, самодіяльного характеру їхньої творчої активності; створення соціально-педагогічних умов для самоствердження кожної дитини в учнівському колективі.

Метод проєктів – це освітня технологія, спрямована на здобуття учнями знань у тісному зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку. Суть проєктної технології полягає в стимулюванні інтересу учнів до розв'язання однієї або цілої низки проблем, що передбачає опанування певною сумою знань [7].

Сучасні дослідники виділяють такі *типи проєктів*:

1. За методом, домінуючим у проєкті: дослідницькі, творчі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані.

2. За характером координування проєкту: з явною координацією, з прихованою координацією.

3. За характером контактів: внутрішні (регіональні) й міжнародні.

4. За кількістю учасників: індивідуальні, парні, групові.

5. За тривалістю проведення: короткострокові, середньої тривалості, довгострокові [7].

Дослідницький проєкт активізує і розвиває пізнавальні, розумові й мовленнєві здібності, пам'ять, привчає до уважності, спостережливості, відповідальності. Цей метод містить обґрунтування обраної теми, постановку задачі, формулювання проблеми, визначення предмету дослідження, висунення гіпотези з подальшою її перевіркою, обговорення та аналіз отриманих результатів.

До дослідницьких проєктів можна віднести створення порівняльних характеристик героїв, дослідження мовних засобів, створення подорожей місцями, пов'язаними з творчістю письменників.

До інформаційних проєктів відносять повідомлення про цікаві біографічні факти, виразне читання та аналіз віршів, дослідження історії створення твору, складання карти подорожей літературних героїв.

Ігрові проєкти дають широкі можливості застосувати інтерактивні форми роботи, розвивають комунікативні, мовленнєві й акторські здібності.

До таких видів проєктної діяльності відносять інсценування окремих епізодів твору, рольові ігрові ситуації, екскурсії, інтерв'ю, реклами творів.

Творчі проєкти сприяють розвитку творчих здібностей учнів, розвивають вміння виділяти головне у творі, вчать працювати як індивідуально, так і в групі однодумців, дають можливість самореалізуватися, сприяють розвитку міжпредметних зв'язків (література й образотворче мистецтво, фотографія, кіно, театр) [2, с. 13–14].

До творчих проєктів відносять створення ілюстрацій до творів, збірок різної тематики, альманахів, присвячених творчості письменників, літературних композицій до ювілеїв, випуск літературних газет, фотопроектів, написання творчих робіт, складання віршів.

Прикладні або практико-орієнтовані проєкти розвивають творче мислення, розширюють словниковий запас, вчать бачити перспективу власної діяльності. До практико-орієнтованих проєктів відносять складання словників, програм, хронік, рекомендацій тощо.

Науковці виділяють таку послідовність роботи над проєктом:

1. Підготовчий етап, який містить: формування проєктної групи; визначення проєкту дослідження;

визначення теми дослідницької роботи; обґрунтування методів дослідження; розроблення плану дослідницької діяльності; пошуки інформації, визначення літератури.

2. Дослідницький етап, який передбачає: збирання інформації з використанням відповідних методів дослідження; обробку й аналіз отриманих результатів; підготовку висновків; оформлення результатів дослідження та підготовку презентації.

3. Етап представлення отриманого результату: публічна презентація отриманого результату; аналіз обробки виконаної роботи; оцінка роботи проєктної групи чи окремого учня, що виконав роботу [7].

Найдоцільнішим буде використання методу проєктів на оглядових уроках, на уроках вивчення біографії письменника, систематизації та узагальнення вивченого матеріалу, уроків позакласного читання, уроках із розвитку мовлення.

Перед початком роботи над будь-яким проєктом варто чітко окреслити низку завдань, які сприятимуть виконанню таких функцій:

- активізувати пізнавальні інтереси щодо читання художніх творів;

- формувати й розвивати творчий підхід до виконання домашніх завдань;

- створювати «ситуацію успіху» й давати можливість кожному проявити свої здібності.

Важливо чітко визначити мету діяльності дітей. Оскільки метод проєктів належить до технологій особистісно-орієнтованого навчання, то й мета роботи повинна бути спрямована на розвиток в учнів дослідницького й пізнавального інтересу, вміння самостійно знаходити інформацію, аналізувати й узагальнювати її, детально працювати з текстом художнього твору, вміння презентувати інформацію у вигляді оформленого результату діяльності, вміння самостійно й критично мислити, висловлювати власну думку, бути ініціативним і наполегливим, розвивати здатність працювати як індивідуально, так і в колективі. Важливим на початку роботи над проєктом є налаштування учнів на успішне його виконання та презентацію. Узагальнений успіх буде залежати від зусиль і відповідальності кожного учня. Учитель виконує роль помічника, партнера, радника, який допоможе визначити завдання, розставити акценти, знайти оптимальні форми роботи, накреслити шляхи до поставленої мети [5, с. 10].

Завдяки проєктуванню на уроках літератури учні вчаться усвідомлювати мету, планувати свою роботу, прогнозувати можливі результати, використовувати різні джерела інформації (літературні твори, дослідження літературознавців, матеріали преси, Інтернет-сайти тощо), самостійно здобувати й накопичувати матеріали, аналізувати й зіставляти різні факти, доводити свої погляди, приймати самостійні рішення, активізувати соціальні контакти (працювати спільно, розподіляти доручення), створювати матеріальні носії проєктної

діяльності (сценарії, альманахи, журнали, фотоальбоми, ілюстрації, музейні експонати тощо).

Проектні технології зацікавляють дітей із різним рівнем знань грамотно організувати роботу над проектом. По-перше, необхідна стійка мотивація. По-друге, треба правильно розподілити обов'язки між учнями під час роботи над проектом. По-третє, вдало обрана тема проекту – 100 % успіху.

Презентація готового проекту (публічний захист проекту) – надзвичайно важливий етап. Учитель як координатор проекту має чітко спланувати цей етап. Потрібно надати можливість кожній групі підбити підсумки своєї роботи в проєкті й презентувати кінцевий продукт. Група сама вирішує, чи це буде лідер групи, чи це творче представлення роботи із залученням усіх її учасників. Специфіка предмету «зарубіжна література» дозволяє пропонувати учням різноманітні проєкти, які відповідають уподобанням дітей і спрямовані на розвиток різних типів інтелекту. Наприклад: «Я – художник», «Я – мистецтвознавець», «Я – літературний критик», «Я – актор», «Я – поет», «Я – дослідник», «Я – перекладач», «Я – лінгвіст», «Я – дизайнер», «Я – сценарист», «Я – музикант», «Я – модельєр», «Я – маркетолог», «Я – скульптор», «Я – знавець техніки», «Я – режисер», «Я – науковець», «Я – оратор», «Я – учитель», «Я – журналіст».

Якщо вчитель творчо організує роботу за методом проєктів, запропонує як універсальні, так і ситуативні проєкти, чітко складе інструкції для кожної групи з урахуванням вікових можливостей дітей, знайде потрібні слова, щоб підбадьорити учнів, створити творчу атмосферу, ситуацію успіху, то результатом стане краще розуміння художнього твору, його аналіз, побудова власних інтерпретацій, розвиток творчих здібностей учнів.

Висновки. Отже, реалізація методу проєктів на уроках зарубіжної літератури обов'язково приведе до зміни позиції вчителя. З носія готових знань він перетвориться в організатора пізнавальної діяльності учнів. Зміниться також психологічний клімат у класі, тому що вчитель переорієнтує репродуктивну навчальну діяльність учнів на різноманітні види самостійної діяльності: дослідницьку, пошукову, творчу. Учні сприймають вчителя як радника, довіряють йому, не хочуть підвести, тому така робота заздалегідь скоординована на

успіх. Інтерактивні форми роботи сприяють розвитку творчих здібностей учнів, навичок колективної роботи, умінню співпрацювати для досягнення певної мети, реалізовувати набуті знання, орієнтуватися в непередбачуваних ситуаціях. Головна мета педагогів – спрямувати роботу учнів, координувати дії на виконання певного об'єму роботи, мотивувати діяльність і допомогти спрогнозувати кінцевий результат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Байнякшина О. Є. Метод проєктів як засіб ефективного та якісного навчання молодших школярів. URL: http://journal.osnova.com.ua/article/38542-Метод_проєктів_як_засіб_ефективного_та_якісного_навчання_молодших_школ (дата звернення: 08.06.2020).
2. Богослав І.І. Тиждень проєктів. *Завуч*. 2007. № 4. С. 13–24.
3. Волощук Є.В. Проблеми вивчення зарубіжної літератури ХХ століття в школі. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 11. С. 39–41.
4. Волощук Є.В. Час збирати каміння (Про оновлення концепції та шляхи подальшого розвитку предмету «Зарубіжна література»). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 2. С. 110–120.
5. Єрмаков І.Г. Компетентнісний потенціал проєктної діяльності. *Проектна діяльність у школі / упорядн. М.М. Голубенко*. Київ : Шкільний світ, 2006. С. 5–18.
6. Ковбасенко Ю.І. Про місце і роль предмета «Зарубіжна література» в системі літературної освіти української школи та про шляхи підвищення ефективності його викладання. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 11. С. 7–10.
7. Мірошник С.І. Теоретичні основи навчальної проєктної діяльності учнів. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2383 (дата звернення: 08.06.2020).
8. Освітні технології : навчально-методичний посібник / за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : АСК, 2002. 255 с.
9. Педагогічне проєктування / авт.-упорядн. А.Д. Цимбалару. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.
10. Сіптарова С.В. З досвіду застосування методів проєктів. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 1. С. 4–5.